

วรรณคดีไทยกับการศึกษาสมัยโบราณ

ปองจิต อ่อนแฝ่า *

ได้มีผู้ให้คำนิยามความหมายของคำว่าการศึกษาไว้มากมาย ซึ่งอาจสรุปได้ว่า การศึกษาคือ การถ่ายทอดความรู้ความคิด และประสบการณ์ของมนุษย์ เป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาตัวบุคคลให้มีความเจริญงอกงามทั้งร่างกาย จิตใจ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและทำประโยชน์ให้แก่สังคม ทำให้สังคมมนุษย์มีการพัฒนาสืบต่อ กันมา

ระบบการศึกษาของแต่ละชุมชน จะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ และสังคมไทยซึ่งมีการจัดการศึกษา มาช้านาน ก็มีการจัดการศึกษาตามลักษณะเฉพาะของตน จากจุดเริ่มแรกที่มีการศึกษาอย่างไม่เป็นระบบระเบียบในสมัยโบราณมาเป็นการศึกษาแผนใหม่ และได้มีพัฒนาการทดลองมาจนเป็นระบบการศึกษาชั้นในปัจจุบัน

ก่อนที่จะกล่าวถึงว่า วรรณคดีไทยมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไรกับการศึกษาสมัยโบราณ จะขอกล่าวถึงลักษณะการจัดการศึกษาของไทยในสมัยโบราณโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

ลักษณะการศึกษาสมัยโบราณ

การศึกษาของคนไทยนั้นเชื่อกันว่า มีมานานแล้ว ตั้งแต่อณาจักรแรกที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์คือ อาณาจักรล้านนาไทย เมื่อประมาณ พ.ศ. 1400 แต่ในระยะแรก หลักฐานการศึกษายังคงไม่ชัดเจน นักจงกระหั่งสมัยสุโขทัยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชซึ่งเป็นกษัตริย์ พระองค์ได้ทรงคิดประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้น ใช้เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 1826 จากการมีตัวอักษรไทยใช้เป็นครั้งแรกนี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องราวทางการศึกษาอย่างมีหลักฐานในประวัติการศึกษาของไทย

นับจากสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สืบต่อมาในสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตอนต้นหลักฐานที่มีปรากฏอยู่แสดงให้เห็นว่า การศึกษาของไทยสมัยโบราณนี้เป็นการศึกษาแบบธรรมดาวิสัยหรือการศึกษาตามธรรมชาติ (Informal Education) คือการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และการศึกษาของระบบ (Non-formal Education) ที่ประชาชนจัดกันเองตามความสนใจ เรียนกันตามบ้าน วัด และวัง ไม่มีการจัดโรงเรียนอย่างเป็นทางการให้แก่ประชาชน เช่น ในปัจจุบัน การเรียนที่บ้านเป็นการถ่ายทอดความรู้วิชาชีพและการอบรมคุณธรรมในลักษณะครอบครัวและเครือญาติ การเรียนที่วัดเป็นการเรียนของเด็กชายที่เป็นศิษย์วัด หรือผู้ที่มาบวชเป็นพระ มีการเรียนอบรมศีลธรรมและวิชาหนังสือพื้นฐานให้สามารถอ่านเขียนได้ คิดเลขเป็น หรือมีลักษณะเป็นสำนักสอนวิชาพากไสyleศาสตร์ การต่อสู้ป้องกันตัวบ้าง การเรียนการสอนเชิงปฏิบัติ ความพอใจของผู้เรียนผู้สอน (การเรียนซึ่งนักเด็กหญิงจึงยังไม่มีโอกาสเข้าเรียนเด็กชาย) ส่วนในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีนักประชารษาราชบัณฑิตจะมีการให้การศึกษาแก่พระบรมวงศานุวงศ์และบุตรขุนนาง ข้าราชการบริพาร

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วรรณคดีคืออะไร เกี่ยวกับการศึกษาของชาติอย่างไร

วรรณคดี คืองานประพันธ์ที่มุ่งยัสร้างสรรค์ขึ้นโดยมีภาษาเป็นเครื่องมือในการแสดงออกเป็นงานประพันธ์ที่ประกอบด้วยศิลปะแห่งการนิพนธ์ และมีเนื้อหาที่แยกจากให้ความรู้แล้ว ยังมีอำนาจจดใจให้เกิดความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ต่าง ๆ ด้วย

ในปี พ.ศ. 1826 เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้นใช้เป็นครั้งแรกวรรณคดีไทยซึ่งเป็นงานประพันธ์ที่นักประพันธ์วรรณคดีของไทยสร้างสรรค์ขึ้นมาก่อนได้รับการถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์-อักษรไทยปรากฏให้ได้ศึกษาอ่านต่อมา

เป็นที่ทราบกันดีว่า วรรณคดีให้ทั้งความรู้ ความคิด และความบันเทิง เนื้อหาในวรรณคดีช่วยในการศึกษาด้านความรู้เรื่องราวของมนุษย์และสังคมในอดีต เราสามารถศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ได้จากการนคดี เช่น สามารถศึกษาเรื่องของภาษา พัฒนาการของภาษาจากวรรณคดีในยุคต่าง ๆ สามารถศึกษาเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมหรือระบบการเมือง การปกครอง ของยุคสมัยที่มีอยู่ในวรรณคดีโดยที่ผู้แต่งวรรณคดีใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสร้างและดำเนินเรื่อง เป็นต้น แต่ไม่ว่าวรรณคดีจะเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิชาการแขนงต่าง ๆ มากมายเพียงใดก็ตามวรรณคดียังมีความสำคัญยิ่งกว่าเดิม เพราะวรรณคดีไทยเป็นหลักฐานสำคัญของระบบการศึกษาทั้งหมดของประเทศไทยด้วย

ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมาจนถึงก่อนการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยไม่อาจหาหลักฐานทางการศึกษาได้จากแผนการศึกษาของชาติหรือแนวโนบายการจัดการศึกษาของรัฐที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนชันในสมัยปัจจุบัน เพราะรัฐยังไม่ได้เป็นผู้จัดการศึกษาอย่างเป็นทางการแก่ประชาชน แต่กระนั้นก็ตาม ก็ยังมีหลักฐานบันทึกเรื่องราวด้วยความรู้เกี่ยวกับการศึกษาของชาติ และวรรณคดีเป็นหนึ่งในหลักฐานดังกล่าวที่สามารถใช้ในการสืบค้นและสันนิษฐานเรื่องราวทางการศึกษาของชาติได้

1. วรรณคดีไทยเป็นหลักฐานอ้างอิงถึงการศึกษาของบุคคลในราชสำนัก

ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากมีตัวอักษรไทยแล้วมีวรรณคดีมายังมากกมากกเกิดขึ้นในราชสำนัก เช่น

สมัยสุโขทัย มีศิลปาริม สุภาษิตพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ไตรภูมิพระร่วงหรือเตกภูมิกาดา พระราชนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาลิไท ดำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ของนางนพมาศ

สมัยอยุธยา ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 มีลิลิตօรงการแข่งขัน สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมีมหาศติตคำหลวง ลิลิตယวนพ่าย ลิลิตพระลอด สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่นับเป็นยุคทองแห่งกาพย์-กalon มีสมุទรโมษคำนันท์ เสือโคลคำนันท์ อนิรุทธิ์คำนันท์ กำสรวงศรีปราชญ์ โคลงทวากศมาส และสุดท้ายสมัยพระเจ้าบรมโกศ การอักษรศาสตร์เจริญมากเช่นกัน มีนันโภปันนทสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง กาพย์ห่อโครงประพาสราหงองแดง กาพย์ห่อเรือ เป็นต้น

สมัยชนบุรี แม้จะมีศึกษารามตลอดเวลา แต่ก็มีงานด้านอักษรศาสตร์เกิดขึ้น เช่น พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรตี ลิลิตเพชรมองกุญแจ และอิเหนาคำนันท์ของหลวงสวัสดิ์ นิราศพระยามหานุภาพ เป็นต้น

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น งานด้านอักษรศาสตร์เจริญรุ่งเรืองเช่นกัน พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถทางอักษรศาสตร์ สมัยรัชกาลที่ 2 เป็นสมัยที่วรรณคดีเจริญสูงสุด พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเป็นแหล่งการบุคลากร กว่าอกไนสมัยนี้ที่ทุกคนรู้จักกันดี คือ สุนทรภู่ รับราชการเป็นที่พระสนธิโรหาร มีผลงานวรรณคดีที่สำคัญมากมาย และกวีเอกอีกพระองค์หนึ่งคือ สมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งมีผลงานเยี่ยมยอดทั้งโคลง ลิลิต และฉันท์ และบังมีกวีหญิงด้วย คือคุณพุ่ม และคุณสุวนารถ ในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้น

จากตัวอย่างงานวรรณคดีและกวีสำคัญมากมายในอดีตเหล่านี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางด้านอักษรศาสตร์ที่เกิดมีขึ้น จึงกล่าวได้ว่าแม้จะยังไม่มีการศึกษาที่เป็นระบบระเบียบแต่ได้มีการอบรมสั่งสอนความรู้ทางอักษรศาสตร์กันในหมู่ผู้สนใจโดยเฉพาะในราชสำนัก ผลงานวรรณคดีในอดีตที่กล่าวมาจึงเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการศึกษาของบุคคลในราชสำนัก ทั้งพระมหากษัตริย์ พระราชน后 แลนด์ ข้าราชการบริพาร ในประวัติการศึกษาของไทย

2. วรรณคดีไทยเป็นสื่อช่วยในการอบรมสั่งสอนจริยธรรมและคุณธรรม : วรรณคดีไทยหลายเรื่องให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยทางอ้อมด้วยเนื้อหาที่มุ่งอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดคุณธรรมของสังคมให้แก่ประชาชน

จากการณคดีไทยหลายเรื่องเราจะพบเนื้อหาที่แสดงถึงการสั่งสอนศีลธรรม คุณธรรมของสังคม และแนะนำการประพฤติปฏิบัติดีให้เหมาะสมกับโอกาสและฐานะต่าง ๆ

ไตรภูมิพระร่วงหรือเทกุภิกถ พระราชนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาลีไทย มีวัตถุประสงค์หนึ่งเพื่อสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนให้ประพฤติตัวอยู่ในคุณธรรม เนื้อหาในไตรภูมิพระร่วงได้วางรากฐานความเชื่อเรื่องความดีความชั่ว สร้างค่านิยม ให้แก่คนไทยและสังคมไทย

ตัวอย่างบางตอนจากไตรภูมิพระร่วงกล่าวถึงคนทำชั่วจะได้รับโทษกรรมในคราวหน้า ที่มีแต่ความเดือดร้อนทุกข์ทรมาน

...ผู้สัตว์อันไปเกิดในที่ร้าย ที่เป็นทุกข์ลำบากใจเขานั้น เพื่อใจเขาร้าย มี 12 อันแล....
(ไตรภูมิพระร่วง น. 10)

...คนผู้ใดแลชักชวนท่านผู้อื่นว่าจะกระทำบุญและทาน เอาทรพย์มาให้แก่คนว่าให้ทำบุญแลตนมิได้กระทำบุญ และลงอาทรพย์ของท่านมาไว้เป็นอนประโยชน์แก่ตน คนผู้นั้นตายไปได้เกิดในรกร้อนชื่อว่า อัองครากาสุมนรกนั้น และผู้ยมบาลอันอยู่รักษานรกนั้น บังถือหอกดาบ บังถือค้อนเหล็กแดงลูกเป็นเปลวไฟ ไล่ขับต้อนบ้าง แหงบ้าง พันบ้าง ตีบ้าง...แลถ่านไฟอันแรงนั้นให้มัตตนาฯ ร้อนกวนเวกนานักหนา...

(ไตรภูมิพระร่วง น. 23-24)

สุภาษิตพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีความมุ่งหมายในการสอนประชาชนให้มีหลักในความประพฤติที่ดีคล้ายคลึงกันพระเป็นคนไทยด้วยกันและเป็นคติสอนใจในทางโลกที่ดี เป็นคำสอนที่งดงามควรแก่การปฏิบัติ

ตัวอย่างตอนหนึ่ง เช่น .....เมื่อน้อย ให้เรียนวิชา ให้ทำสินເเม້ວໃຫຍ່ ອຍ່າໄຟເອກຮັບພໍທ່ານ ອຍ່າຮົວ່ານ
ແກ່ຄວາມ ປະເພດຸຕິຕາມບຸຮພະບອນ ເອາແຕ່ຂອບເລີຍຜິດ ອຍ່າກອບກິຈເປັນພາລ ອຍ່າວົດຫາຍູແກ່ເພື່ອນ ເຂົ້າ
ເຖື່ອນຍ່າລົມພັກ ພັນສຶກຍ່ານອນໃຈ ໄປເຮືອນທ່ານຍ່ານ່ຳນານ ກາຣເວືອນຕົນເຮັດຄິດຍ່ານ່ຳຫຼັດຜູ້ໃຫຍ່ ອຍ່າໄຟ
ສູງໃຫ້ເກີນສັກຕິ ທີ່ຮັກຍ່າດູຄູກ ປູກໃມຕຣີຍ່າຮົງຮ້າງ ສ້າງກຸລຍ່າຮົງໂຮຍ...

(สຸກາຜິດພະວ່າງ ຢ້າງດຶງໃນ ຜຸກຊ້າຍ ວັດນໂກມຸກ ແລະ ສະອາດ ອິນທຣສາລີ ປະວັດວຽກຄົດໄຫຍ່ໄດ້ໄຫຍ່
ປະພັນທີ່ ນ. 15)

ນອກຈາກນີ້ໃນສັນຍົບຍາຍັງມີວຽກຄົດເອີກມາກທີ່ມີເນື້ອເຮືອນແນ້ນທັກກາງພຸທ່າສາສນາ ຈຶ່ງນອກຈາກຈະ
ແສດງຄວາມເຊື່ອຖືອງຝັ້ນພົນຮູ່ເອງແລ້ວ ຍັງມີສ່ວນສຳຄັນໃນກາຣປູກັງຄວາມເຊື່ອຖືດ້ານຄາສານານີ້ແກ່ເງື່ອງ່ານດ້ວຍ
ເຂົ້າ ມາຫາສົດຕຳຫລວງ ພຣະມາລີຕຳຫລວງ ນັນໂທປັນທສູຕົຮ່າຫລວງ ພຣະນລຕຳຫລວງ ເປັນຕົ້ນ

ແລະໃນສັນຍົດໂກສິນທຽບຕອນຕົ້ນ ການນິພັນຮູ່ຂອງກວີທີ່ມີຂໍ້ເສີຍອຢ່າງສຸນທຽງ ກົບປາກງົດປະປະພັນທີ່
ທີ່ເປັນຄົດສອນໃຈຫລາຍແ່ມຸນ ໃຫ້ຂ້ອຄິດມາກາມຢາໃນກາຣປະເພດີບປົງປົງຕິດນ ເຂົ້າ ຈາກສັວັດຕີຮັກໝາດຳກລອນ.....

ກາຮຸດຈາໄຫ້ພຸດແຕ່ສິ່ງທີ່ດີງມາ ໃຊ້ຄຳພຸດທີ່ໄພເຮົາ ແສດງຄວາມເປັນມີຕົກ

“ແລ້ວເຂື້ອນອຣຄຕວສຄວາມທີ່ດີກ່ອນ ຈະຄາຣພູນເກີດປະເສີງສັກຕິ”

(ຂໍ້ວິດແລະງານຂອງສຸນທຽງ ນ. 534)

“ອນີ່ງສຸນໜັກເຟັງແຕ່ເຫັ້ກອນ
ເສີຍສ່າງරາສີນັກນີ້ກໍຍ

ອຍ່າງູ້ຄ່ອນດ່າວ່າອ້ອະນາສັຍ
ຄນນີ້ໄດ້ຍໍເຢັງເກຮງວວາຈາ ”

(ຂໍ້ວິດແລະງານຂອງສຸນທຽງ ນ. 535)

ໃຫ້ຮັກໝາສີລ ໄມ່ມາສັດວັດຊີວິຫວັນຈະເປັນເວັງກຽມຕ່ອກກັນ

“ອນີ່ນັ້ນວັນກໍາເນີດເກີດສັວສົດ
ອາຍຸ້ນ້ອຍຄອຍເລື່ອນທັງເດືອນປີ

ອຍ່າງສັດວັດເສີຍສ່າງທັງຮາສີ
ແລ້ວມັກມີທຸກໆໂຄກໂຮຄໂຮຄາ ”

(ຂໍ້ວິດແລະງານຂອງສຸນທຽງ ນ. 536)

ກາຮອນຮັດສັນຈາກກາຣັນຄົດຕ່າງ ຈ ແລ້ນີ້ເປັນກາຮັດຕ່າຍທອດຄວາມຮູ່ ຄວາມຄົດ ແລະ ດ່ານີມຂອງ
ສັນຄົມແກ່ປະເພດໃຫຍ່ທາງອ້ອມ ຈັດເປັນກາຮັດຕ່າມຮົມຮາຕີ ແລະ ກາຮັດຕ່າມຮົມຮາຕີ ແລະ ດ່ານີມຂອງ
ໃນສັນຍັ້ນ ແລະ ເປັນທີ່ຍ່ອມຮັນວ່າ ຂ້ອຄິດຕ່າງ ຈ ຈາກກາຣັນຄົດສັນຍົບໂປຣານນີ້ຄືສ່ວນໜຶ່ງຂອງວິທີ່ວຽກຂອງຄົມໄທຢ
ຈົນສັນຍັບຈຸບັນຂ້ອຄິດບາງຂ້ອກັບຍັງທຽບຄຸນຄ່າແກ່ກາຮັດຕ່າມຮົມຮາຕີ ໄນສັນຍົບໂປຣານນີ້ໄສ່ອມຄລາຍ ວຽກຄົດຕ່າງໆ ແລ້ນີ້ຈຶ່ງເປັນ
ຕໍາຮາທີ່ມີຄຸນຄ່າຢືນໃນປະວັດກາຮັດຕ່າມຮົມຮາຕີ

3. ເນື້ອຫາໃນວຽກຄົດໄປ້ນີ້ສັນຍົບຂ່າຍສັນນິຍჲານວິທີກາຮັດຕ່າມຮົມຮາຕີ

ນອກເໜື້ອຈາກກາຮັດຕ່າມຮົມຮາຕີ ແລ້ວ ເນື້ອເຮືອນໃນວຽກຄົດຕ່າມຮົມຮາຕີ ແລະ ເປັນສື່ວີໃນກາຮັດຕ່າມຮົມຮາຕີ

จากศิลารักษ์ก่อขุนรามคำแหง ได้บอกถึงวิธีการให้การศึกษาแก่ประชาชนไว้ แสดงให้เห็นว่า วัดและราชสำนักเป็นศูนย์กลางการอบรมสั่งสอน พระสงฆ์และพระมหาทัตติยมีส่วนสำคัญในการให้การศึกษา อบรมแก่ประชาชน

ในวันโภค วันพระ พ่อขุนรามคำแหงโปรดให้พระภิกษุผู้เชี่ยวชาญเทศนาโปรดประชาชน ณ พระแท่นนังคศิลา วันอื่น ๆ พระองค์จะให้ราษฎรเข้าฟังไกลัชดและอบรมสั่งสอนประชาชนด้วยพระองค์เอง

...วันเดือนดับ เดือนออก แปดวัน วันเดือนเต็ม เดือนบ้าง แปดวัน ฝูงบุคคลมาเกรชั้นนั้นเห็นอ ขะดาวหิน สาวธรรมแก่อุบาก ฝูงทวยจำศีล ผิ ใช้วันสาวธรรม พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองครีลัชนาลัย สุโขทัย ชั้นนั้นเห็นอ ขะดาวหิน ให้ฝูงทวยลูกเจ้าลูกขุน ฝูงทวยถือบ้านถือเมือง...

(ศิลารักษ์สุโขทัย หลักที่ 1 ด้านที่ 3)

และ ...พ่อขุนพระรามคำแหงนั้น หาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลาย หาเป็นครุอาจารย์สั่งสอน ไทยทั้งหลาย ให้รู้บุญรู้ธรรมแท้ แต่คนอันนี้ในเมืองไทย ด้วยรู้ด้วยหลวง ด้วยแกล้วด้วยหาญ ด้วยแคด้วยแรง หาคนจักเสมอวิ ได...

(ศิลารักษ์สุโขทัย หลักที่ 1 ด้านที่ 4)

ในเรื่องตำรับท้าวครีจุพาลักษณ์ของนางนพมาศ นอกจากให้ความรู้เรื่องพระราชพิธีต่าง ๆ ในสมัย สุโขทัย แสดงหลักความประพฤติของสตรีไทย ขนบธรรมเนียมในราชสำนักแล้ว ยังให้ความรู้เรื่องการเรียนวิชาชีพทั้งของบุรุษและสตรี เช่น

...ฝ่ายทหารก็เรียนรู้ศิลปศาสตร์เพลงอาวุธ คือวิชาชั้นม้า กระเบื้องกระบอก โลดังดาบสั้นดาบยาว กวิชกันหยัน トイมรรกำชาน เป็นไฟใหญ่น้อย หมายปล้ำตำรับตำราพิชัยยุทธ เว gon ตั้งวงศ์กระพัน...พวกพ่อค้า เรือนต่างก็เล่าเรียนคัมภีร์ไตรగeth ไตรวิชา คือกลบทกกลอน ทำนุบำรุงศิลปะอักษร...ฝ่ายสตรี ก็ต่าง ร่าเรียนวิชาช่างสุวรรณลายแล่นเลาและบันบักหอ ร้อยกรองเย็บเย้อมเป็นที่ทำกิน....

(ตำรับท้าวครีจุพาลักษณ์ อ้างถึง ในศักดิ์ชัย นิรัญวี ปรัชญาในเส้นทางของการศึกษา น. 87 - 88)

ในสมัยอยุธยา ขุนช้างขุนแผนวรรณคดีพื้นบ้านซึ่งมีเนื้อหาจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในครั้งกรุงเก่า กล่าวไว้ว่า ราชภูมิจะส่งลูกหลานไปฝากไว้กับพระสงฆ์เพื่อใหม่โอกาสเกล่าเรียนหนังสือ (รวมทั้งวิชาไสยาศิลป์ คาดามาศ)

“ จะกล่าวถึงพลายแก้วแวงไว
ไปอาศัยอยู่ในกาญจนบุรี
อยู่มานานเจ้าเจริญวัย
ไม่วายคิดถึงพ่อที่มรณภาพ

เมื่อบิดาบรรลัยแม่พาหนี
กับนางทองประเสริฐมารดา
อายุนั้นได้ถึงสิบห้า
แต่นึกนึกตรึกตรามากว่าปี

อย่างเป็นทักษะอย่างชัดเจน
อ่อน懦 นวนวนมารดาได้ประนี
ประสงค์ ประสงค์ ได้วิชาตี
ให้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์
ครานั้นทองประศรีผู้มารดา
อันสมการที่ชำนาญในทางใน
เจ้าคิดนี้ดีแล้วแก้วแม่ม่า
จะได้รักการณรงค์คงกระพัน

ให้เหมือนพ่อขุน ไกรที่เป็นผี
ลูกนี้จะ ไครร์วิชาการ
แม่จงพาลูกนี้ไปฝากท่าน
อธิษฐานบวชลูกเป็นเณร ไว้ๆ
ได้ฟังลูกว่าหาขัดไม่
ท่านชรัวัดสัมให้ญ่แลดีครับ
แม่จะพาไปฝากชรัวบุญนั้น
ให้เหมือนกันสืบต่อพ่อขุน ไกร ”

(ขุนช้างขุนแผน เล่ม 1 น. 45)

และ “ ครั้นว่ามาถึงวัดสัมให้ญ่
แม่พาพลายแก้วผู้แวงตา
ท่านเจ้าขาดพาลูกมาบวช
ด้วยขุน ไกรบิดามาถึงกาล
อีกทั้งวิชาการอ่านเขียน

เอาข้าวของตั้งไว้ค่าลาหน้า
ไปกราบไหว้บ้านท่าท่านสมการ
ช่วยเสกสวัสดอนให้เป็นแก่นสาร
จะได้อธิษฐานให้ล้วนบุญ
เจ้าจะได้รับเรียนเสียแต่รุ่น ”

(ขุนช้างขุนแผน เล่ม 1 น. 47)

และการถ่ายทอดความรู้ก็เป็นไปตามความสมัครใจของผู้สอนและความสามารถของผู้เรียน

“ ครานั้นจึงโฉมเจ้าเณรแก้ว
บัญญา ไว้ว่องคล่องแคล่วครับ
จนอาจารย์ขยัดดุดอดเฉลี่ยว
จะเปรียบเณรแก้ว ได้นั้น ไม่มี
ทันสือลิ้นกระแตทั้งแบลอรรถ
ลูบหลังลูบหน้าแล้วว่า ไป
ยังแต่ลุดต่ำรับให้ญ่
ภูจัดแจงซ่องสุมแต่หันมามา
ความรู้นอกนี้ ไม่มีแล้ว ”

บวชแล้วร่วมเรียนด้วยเพียรหมั่น
เรียนลิ่ง ได้ได้นั่น ไม่ชาตี
เณรเณรออกเกรียงว่ายู่ที่นี่
บวชยัง ไม่ถึงปีก็เงินใจ
จนสมการเจ้าวัด ไม่บอกได้
สิ้น ใส่กุ้งแล้วเณรแก้วอา
พื้นแต่หัวใจพระคากา
หวงไว้จนชรา ไม่ให้ไคร
กรรักเณรแก้วจะยกให้ ”

(ขุนช้างขุนแผน เล่ม 1 น. 47-48)

และในความตอนที่นางวันทองสั่งเสียพลายงานก่อนเดินทางไปหาบ่า กับเมื่อพลายงานได้ไปอยู่กับ
จนี่ครีเสาวรักษ์ ได้แสดงให้ทราบว่าการเรียนในสมัยโบราณมีจุดมุ่งหมายสำคัญอย่างหนึ่ง เพื่อการรับราชการ
“ นางกอดจูบลูบหลังแล้วสั่งสอน
พ่อไปดีครีสวัสดิกำจัดภัย
ลูกผู้ชายลายเมืองนั้นคือค ”

อ่านวายพรพลายน้อยละห้อยให้
จนเตินให้ญ่ยิ่งยวด ได้บวชเรียน
เจ้าจงอตส่าห์ทำสำมำเสมอ ”

(ขุนช้างขุนแผน เล่ม 1 น. 519)

“ ครานนั้นจมีศรีเสาวรักษ์ราช
จะเป็นข้าจอมนวินทร์ป่นนคร
พระกำทันดกญาณมีทลายเล่ม
กรมศักดิ์หลักชัยพระอี้การ
แล้วให้รู้สุภาษิตบันทิดพระร่วง
ราชากษัพท์รับลังให้บังควร
ที่ไม่สู้รู้จะไรผู้ใหญ่เด็ก
เสียตรรกะศูนย์ลับอัปภรณ์
นีตัวเจ้าเหล่ากอหงส์พ่อแม ”

เรียกพลายงานทรงสวามาสั่งสอน
อย่านั่งนอนเปล่าเปล่าไม่เข้าการ
เก็บไว้เต็มตู้ใหญ่ไขอกอ่าน
มนเทียรบาลพระบัญชาติด้านวน
ตามกระทรวงผิดชอบคิดสอนสวน
รู้จักวนถือไว้จึงได้การ
มหาดเล็กสามต่อพ่อลูกหลาน
พระเกียจคร้านครำคร่าเหมือนพร้ามอย
อย่าเชื่อนแซอุตส่าห์จำເقاสอน ”

(ขุนช้างขุนแผน เล่ม 1 น. 534)

จากเรื่องราวของวรรณคดีกับการศึกษาดังที่กล่าวมา จะเห็นว่าวรรณคดีเป็นทั้งผลงาน
ของการศึกษา เป็นสื่อถ่ายทอดการศึกษา และเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงวิธีการจัดการศึกษา
จึงจัดได้ว่าวรรณคดีมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อระบบการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะการศึกษาสมัยโบราณ
ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ถ้าเราจะเลยไม่สนใจวรรณคดี ก็เท่ากับเราได้ละทิ้งความเจริญของงานของระบบการศึกษา
ของชาติส่วนหนึ่งไปด้วย.

บรรณานุกรม

- ขุนช้างขุนแผนฉบับสมุดแห่งชาติ เล่ม 1. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2506.
- จิตรกร ตั้งเกษมสุข. ความเป็นมาของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : เคลลิดไทย, 2525.
- ฉั่ว ทองคำวรรณ. ศิลปารักษ์โซห์ย หลักที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514.
- ดารังราชานุภาพ, สมเด็จกรมพระยา. ชีวิตและงานของสุนทรภู่. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2518.
- ไตรภูมิพระร่วง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2506.
- ลินจี หวานนท์. การศึกษา กับ สังคมไทย ก่อน สมัยปฏิรูป การศึกษา : วิเคราะห์ จำกศิลปารักษ์ หลักที่ 1 และ กวามหมายตรา 3 ดาว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- เปลือง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลไทยวัฒนาพาณิช, 2510.
- วิภา กงกนันทน์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิช, 2525.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. การปฏิรูป การศึกษา ใน สมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิช, 2529.
- ศักดิ์ชัย นิรัญญิว. ประชญาณและ แนวทางของการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์ วิโรฒประสาณมิตร, 2530.
- ศุภชัย รัตนโกมุข และ สะอาด อินกรสาลี. ประวัติวรรณคดีไทยและวิชาการประพันธ์. พิมพ์ ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : วัชรินทร์การพิมพ์, 2518.